

Брус – Дуб – Дренча – Витково 18.07. 2016.

Поново се враћамо у Брус и Жупу. Разлога је много. Брус је једно од млађих градских насеља у Србији, а учесници кампа су већ чули да је то насеље на две реке (ушће Грашевачке реке у Расину) и три спрата (висинска зона од 400-485 m). Основу његовог просторног развоја чиниле су саобраћајне комуникације које се од цркве (Св. Преображења - 1836.) пружају паралелно са речним токовима и ивицама терасе у облику латиничног знака “V”. Обишли смо зграду у којој је током 1909. (12. октобра) одржан сусрет између бугарског цара Фердинанда Кобурга и српског престолонаследника Александра, а који се односио на сарадњу балканских земаља уочи Балканских ратова. На Дубу смо обишли цркву Св. Петке, подигнуту на темељима чија се старост процењује на VI/VII век, са материјалним остацима из предхришћанске и ранохришћанске фазе. Одавде са ниског планинског врха Дуб (550 m) смо можда имали и најбољи поглед на Жупу, Јанкову клисуру, Жељин, Јастребац и друге интересантне географске објекте у окружењу. Појам “жупа” нас већ неколико дана прати, а нашим колегама из Русије његово значење није сасвим јасно. Верујемо да је појам индоевропског порекла – среће се у већини европских језика, па и угро-финским (мађ. *Vörmegeye* – жупа, *Megye* - жупанија). На немачком *Gau* – жупа, крај, срез; *Gaugraf* – жупан, кнез, обласни поглавар; *Gaugrafschaft* – жупанија или округ. Вуков Српски ријечник, истумачен немачким и латинским речима, појам жупа тумачи и Жупом у Крушевачкој нахији, а означава га као комад земље окупане сунцем на коме снег не пада или ако уопште пада врло брзо се отопи. Правописни речник српског језика појам жупа – „назив предела у нашој земљи, обично у котлинама или речним долинама, од којих су важнији“. За пример његовог објашњења дата је Жупа александровачка. Отишли смо и у оближња виноградарска насеља (пољане) Малу и Велику Црвену Јабуку. Ове две пољане су у непосредној близини. Једна је на темељу косе, а друга на њеној падини. Имају по двадесет - тридесет подрума, најчешће у доста лошем стању. У Малој Јабуци подруме имају пољопривредници (виноградари) из села Тршановаца, Лепенца и Шошића, а у Великој Јабуци из Велике Дренове, Тршановаца и Ливађа. Пољане су специфичне виноградарске насеобине које су у таквом облику још једино очуване у Жупи, ако се изузму сличне (али не и исте) пимнице у неколико села Неготинске крајине (Рајац, Рогљево и Смедовац). Израз виноградарска насеља може да се односи на свако село које се претежно бави виноградарском привредом. Међутим, овде је реч о насељима која су доминантно намењена виноградарству. Оне су у Жупи веома стара насеља руралне архитектуре која на посетиоца оставља незабораван утисак. Подизали су их на виноградарским потесима како становници околних планина (Копаник, Жељин, Гоч) тако и локални виноградари. Сам назив „пољане“ за овакво насеље, уместо „пимница“ и „виница“, зато што су оне подигнуте у атарима изван села, које народ назива „поље“. Пут нас је даље, преко Александовца, водио у манастир Дренча, у истоименом насељу. Подигнут је крајем XIV века од стране монаха Доротеја, ранијег властелина кнеза Лазара и његовог сина јеромонаха Данила, касније Пећког патријарха Данила III. Његово оснивање је одобрено у Жичи 1382. године од стране кнеза Лазара и патријарха Спиридона. Посвећен је Ваведенју Богородице – хиландарском култу посебно негованом у Моравској Србији кнеза Лазара. Манастир је познат и као Дренча и(ли) Душманица. Има претпоставки да је био дворска црква, као и да је Манастир имао специфичан правни положај (пуна аутономија) и велику материјалну баштину са поседима од Копаника до Јастрепца, предела око Западне Мораве и у Браничеву. Пошто је после Косовске битке умро патријарх Спиридон, њега је замењивао патријарх Јефрем, док удова кнегиња Милица није сазвала сабор у Жичи на коме је за Српског патријарха изабран Данило III (1392-98. године), који се до тада подвизавао у манастиру Дренчи. У време патријарха Данила III пренето је из Приштине (где је било сахрањено) тело кнеза Лазара у задужбину му Раваницу и он проглашен за светог. Све ово указује да је Жупа крајем XIV века, концентрацијом племства и свештенства једно од најзначајнијих управних, привредних и духовних средишта Моравске Србије. Ту у близини је и Козник – једна је од резиденција кнеза Лазара, а затим и деспота Стефана Лазаревића. Током септембра и октобра 1405. године деспот са Козника – датира две повеље. Његова мајка, удовица кнеза Лазара, Милица „... са Расине, кад се господин деспот жењаше“ издаје потврду (12. септембра 1405. год.) Дубровчанима. У Манастиру смо примљени од игуманије Фотине, која нам је под тремом, уз освежење, показала право гостољубље. Представа о Жупи је употпуњена основним елементима њене баштине (виногради, виноградарство и винарство) на узорном домаћинству Николић.

